

Delftse Archeologische Notitie 58

Uilehorst te Honselersdijk (gemeente Westland)

Een archeologisch bureauonderzoek

Mark Rijkers

Archeologie

Delft

Delftse Archeologische Notitie 58

Uilehorst te Honselersdijk (gemeente Westland)

Een archeologisch bureauonderzoek

Mark Rijkers

Opdrachtgever:	Gemeente Westland
Contactpersoon:	M.C. Engelvaart
Bevoegde overheid:	Gemeente Westland
Beheer documentatie:	Provincie Zuid-Holland
Type onderzoek:	Bureauonderzoek
Periode van uitvoer:	Juli 2014
Aanleiding:	Herontwikkeling Uilehorst 44
Locatie:	Uilehorst 43, Honselersdijk, gemeente Westland
Coördinaten:	75555 x 446950
CIS-code:	62469
Projectcode:	WL088
Projectleider:	drs. J.P.L. Bakx
Projectmedewerker:	drs. M. Rijkers
Status:	Definitieve versie, juli 2014
Autorisatie:	

Drs. J.P.L. Bakx

ISSN: 1879-9590

© 2014 Archeologie Delft

Archeologie
Delft

Postbus 78
2600 ME Delft
015-2602358
archeologie@delft.nl
www.archeologie-delft.nl

Samenvatting

Binnen het plangebied ten hoogte van de Uilehorst 43 te Honselersdijk in de gemeente Westland zal een herinrichting van het terrein worden gerealiseerd. Ten behoeve van het bouwrijp aanleveren van het plangebied heeft Archeologie Delft in opdracht van de gemeente Westland een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.

Uit het onderzoek is gebleken dat er binnen het plangebied een lage verwachting voor de aanwezigheid van archeologische waarden geldt. Als advies is er dan ook opgenomen dat er geen verder vervolgonderzoek nodig is in het plangebied.

Inhoudsopgave

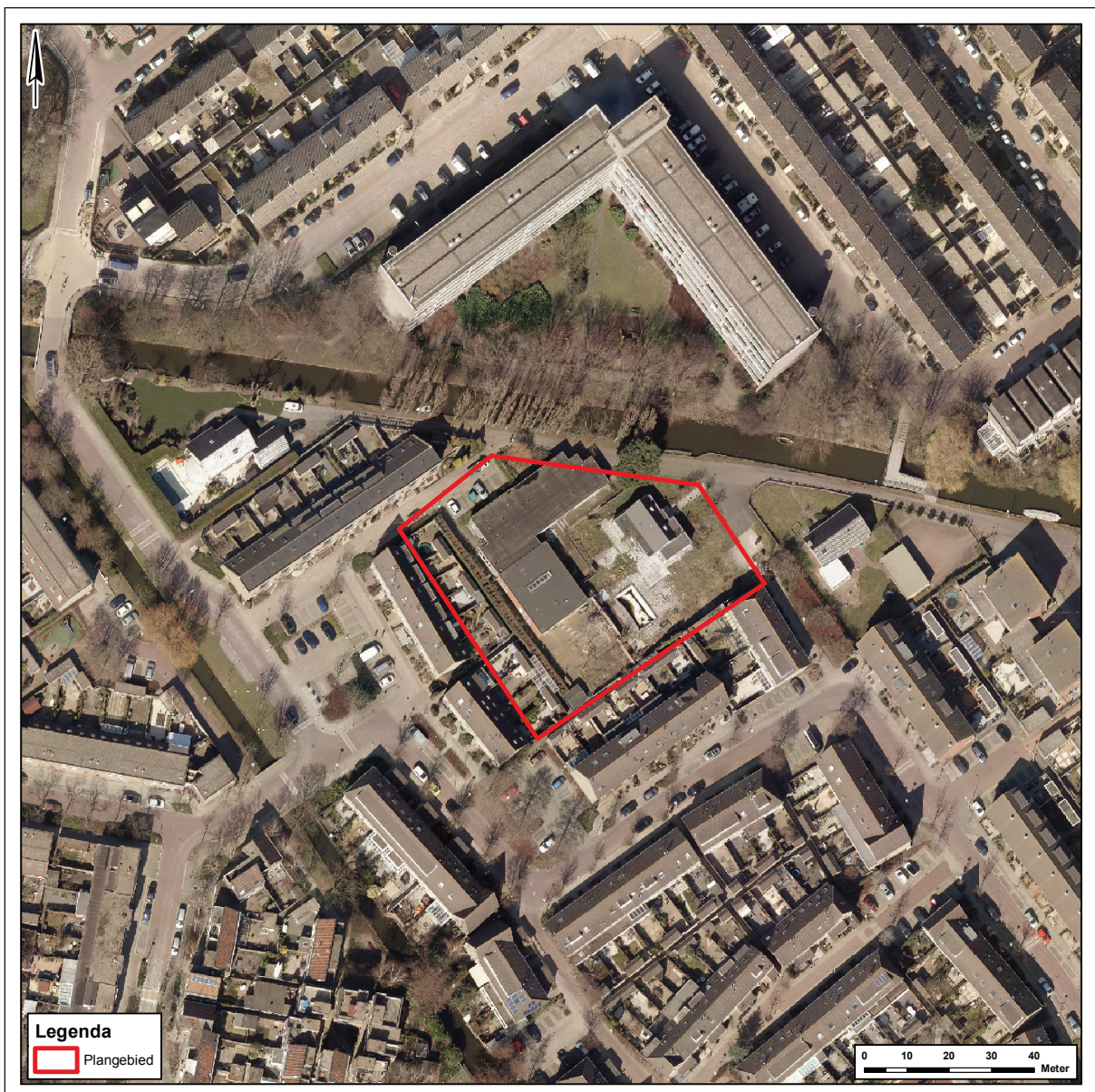
3	Samenvatting
7	1 Inleiding <ul style="list-style-type: none">1.1 Kader en doelstelling1.2 Plangebied1.3 Beleid gemeente Westland ten aanzien van archeologie1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen
9	2 Resultaten bureauonderzoek <ul style="list-style-type: none">2.1 Inleiding2.2 Resultaten2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting en conclusie
11	3 Veldonderzoek <ul style="list-style-type: none">3.1 Onderzoeksmethoden3.2 Resultaten veldwerk3.3 Beantwoording onderzoeksvragen
15	4 Conclusies en aanbevelingen <ul style="list-style-type: none">4.1 Conclusies4.2 Advies voor vervolgonderzoek
17	Gebruikte afkortingen
17	Bibliografie
17	Overzicht van afbeeldingen en bijlagen
19	Bijlage 1 <ul style="list-style-type: none">Geologische afzettingen
21	Bijlage 2 <ul style="list-style-type: none">Boorbeschrijvingen

1 Inleiding

1.1 Kader, doelstelling en vraagstelling

De gemeente Westland wil te Honselersdijk ter hoogte van de Uilehorst 44 een herinrichting van het terrein bewerkstelligen. Onder andere twaalf nieuwe woningen inclusief een groenstrook worden op deze plek gerealiseerd. Om dit te kunnen realiseren zal vooraf moeten worden bepaald of er archeologische waarden in het geding zijn. In dit kader heeft Archeologie Delft van de initiatiefnemer opdracht gekregen voor het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek en indien noodzakelijk een verkennend veldonderzoek door middel van grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende

Afbeelding 1: het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto van het gebied (bron: Gemeente Westland).

of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting en daaraan gekoppeld een selectieadvies. Het bevoegd gezag, in deze de gemeente Westland, neemt vervolgens het selectiebesluit.

1.2 Plangebied

Het plangebied betreft het kavel gelegen tussen de Molenlaan in het noorden en de Uilehorst ten oosten, zuiden en westen in Honselersdijk. Het plangebied staat afgebeeld op het kaartblad 37B van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000) en het centrumcoördinaat is 75557 x 446950.

De locatie staat bekend als gemeente Naaldwijk, sectie B, nummer 3126. De totale grootte van het plangebied bedraagt circa 3.100 m².

1.3 Voorgenomen ontwikkeling

Ter hoogte van de planlocatie wordt nieuwbouw ontwikkeld, waaronder 12 nieuwe koopwoningen inclusief groenstrook. De invulling van de bodemverstorings- en geplande constructiemethoden is op het moment nog in concept.

Beleid gemeente Westland ten aanzien van archeologie

Op 26 juni 2012 heeft de gemeente Westland de archeologische beleidskaart met toelichting vastgesteld. Door het vaststellen van de kaart maakt de gemeente Westland gebruik van de wettelijke mogelijkheid om onderbouwd af te wijken van de vrijstellingsnorm voor bodemingrepen van 100 m². De beleidskaart is reeds in een groot aantal bestemmingsplannen opgenomen en zal ook in nieuwe bestemmingsplannen worden opgenomen.

Beleidskaart¹

Om de omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden goed, maar ook zinvol te laten verlopen, wordt in de gemeente Westland alleen archeologisch (voor)onderzoek vereist wanneer de aard van de bodemingrepen dussdanig is dat er daadwerkelijk schade aan het bodemarchief kan optreden. De verschillende beleidszones vereisen dan ook elk een eigen benadering voor wat betreft de vrijstelling van archeologisch onderzoek voor bodemverstorings- tot een bepaalde diepte en omvang.

Het plangebied ligt volgens de beleidsadvieskaart in de verwachtingszone III (zie afbeelding 2.3). Voor dit gebied geldt een lage verwachting voor het aantreffen van archeologische resten. Hierbij wordt een grens van 500 m² aangehouden voor de oppervlakte van het plangebied. Aangezien het hier om een lage verwachtingszone gaat, worden bodemingrepen dan ook vrijgesteld van archeologisch onderzoek tot een diepte van 50 cm –Mv.

Bestemmingsplan²

Op het plangebied is het bestemmingsplan kern Honselersdijk van toepassing. Op de plankaart geldt voor de zone waarbinnen het plangebied is gelegen onder andere de dubbelbestemming Waarde-Archeologie. Hierbij wordt vastgehouden aan een grens van 1.000 m² voor de oppervlakte van het plangebied en een vrijstelling voor bodemingrepen tot een diepte van 50 cm –Mv. Deze grens wijkt af van de beleidskaart, het bestemmingsplan is in deze leidend.

1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd volgens de eisen zoals deze zijn opgesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

¹ Kerkhof 2012.

² Bestemmingsplan kern Honselersdijk, vastgesteld 20-03-2012.

(KNA), versie 3.3, van de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembe-
heer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het doel van dit bureauonderzoek is het verzamelen van alle bekende gegevens met betrekking tot de verstoringen, geologie, historische-geografie en archeologie in de omgeving van het plangebied. Aan de hand van deze gegevens kan een archeologische verwachting worden opgesteld.

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de informatie uit het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), de bodem-, geomorfologische- en geologische kaart en overige bronnen.

2.2 Resultaten

Huidig grondgebruik

Het is van belang om voorafgaand aan onderzoek het huidige grondgebruik vast te stellen. Bodemverontreiniging, bebouwing, oppervlakteverharding, rio-lering, kabels en leidingen kunnen de archeologische verwachting beïnvloeden en bepalend zijn voor de te volgen onderzoeksstrategie.

Het plangebied is gedeeltelijk bebouwd met twee bedrijfspanden en een woning. Rondom de woning is een tuin gesitueerd die grotendeels is verhard met tegels. De rest van het buitenterrein is geasfalteerd of bestaat uit gras en zand.

Historisch grondgebruik en verstoringen

Het bestuderen van het historisch grondgebruik van het plangebied kan informatie verschaffen over eventuele archeologische vindplaatsen. Uit de bestudering van oud kaartmateriaal kan blijken of het plangebied in het verleden bebouwd is en of er bijvoorbeeld (water)wegen in het plangebied aanwezig zijn geweest. Ook kunnen ontgravingen en ophogingen door middel van oude kaarten soms in beeld worden gebracht.

Het plangebied is op zijn vroegst terug te vinden op de kaart van Kruikius uit 17123 (afbeelding 2). Op deze kaart is te zien dat het plangebied in deze tijd onbebouwd was en waarschijnlijk gebruikt werd als weiland.

Op de kaart van 1811⁴ is te zien dat het plangebied ook in deze periode dienst deed als weiland. Deze situatie blijft ongewijzigd tot ongeveer 1924. Vanaf de jaren twintig tot het midden van de jaren tachtig is het plangebied grotendeels bebouwd met kassen voor de tuinbouw. Vanaf 1990⁵ is te zien dat de huidige bebouwing wordt afgebeeld. Rond deze tijd is ook de wijk De Tuinen ontwikkeld.

Het is niet bekend in welke mate er bij de ontwikkeling van de verschillende bouwfases bodemverstoringen zijn opgetreden. Volgens de kaart van Van Liere (1948) is het terrein met circa 20 tot 40 cm opgehoogd⁶. Deze ophogingen staan bekend als opgevaren gronden en werden in het begin van de vorige eeuw opgebracht ter verbetering van de gronden voor de tuinbouw.

Bekende aardwetenschappelijke waarden

Volgens de geologische kaart van Nederland (schaal 1:50.000)⁷ bestaat de bodemopbouw binnen het plangebied van boven naar beneden (van jong naar oud) uit dekafzettingen van de Laag van Poeldijk (Laagpakket van Walcheren)

³ Kruikius & Kruikius 1712, kaartblad 7.

⁴ Kadaster kaart 1811-1832, Sectie D, blad 03

⁵ Topografische Kaart 1990, kaartnummer 37B

⁶ Van Liere 1948, kaart 5

⁷ Van Staalduinen 1979.

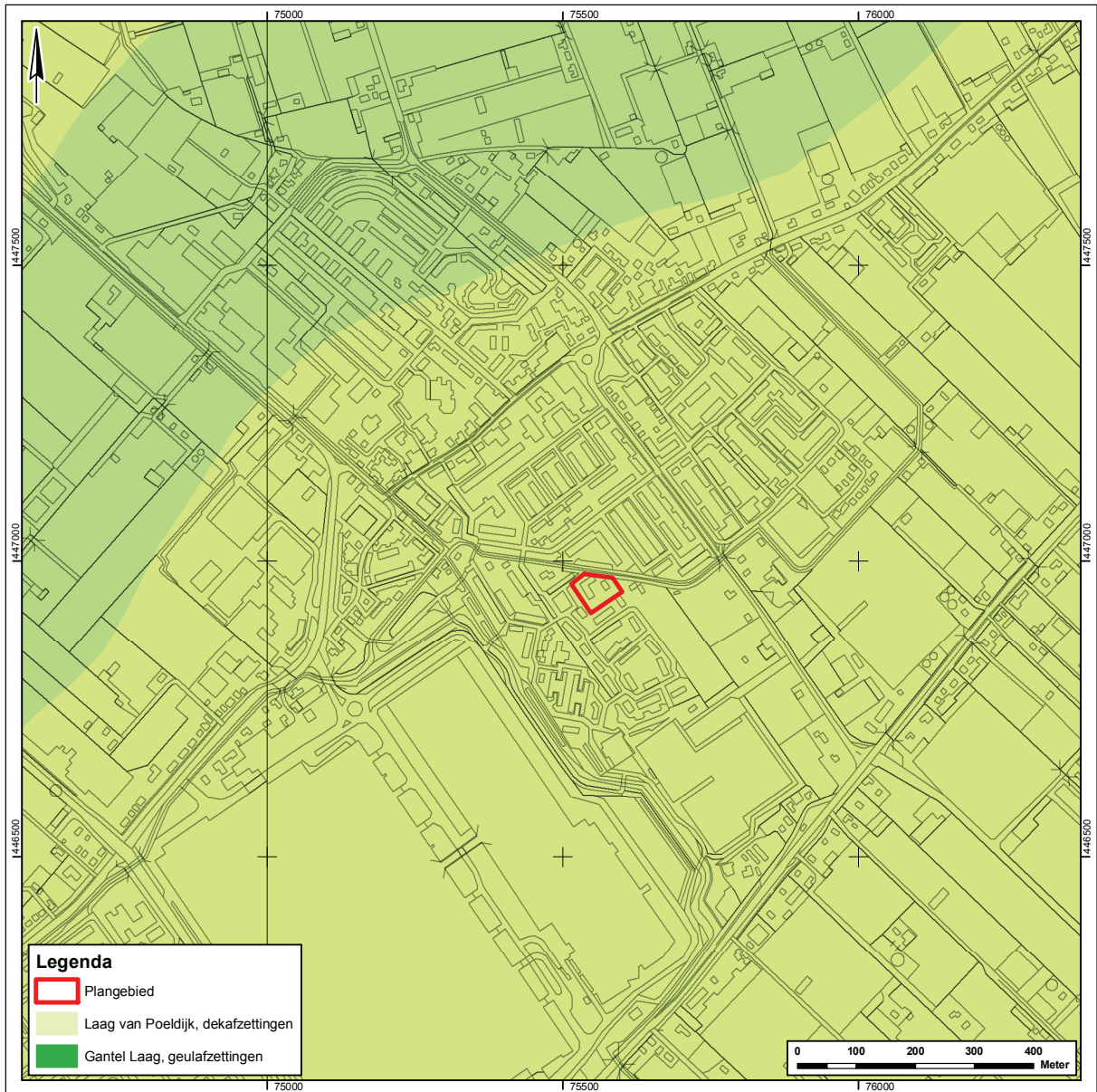

op dekafzettingen van de Gantel Laag (Laagpakket van Walcheren) op de Laag van Ypenburg op Hollandveen Laagpakket op het Laagpakket van Wormer (afbeelding 3).

Enkele eeuwen voor de jaartelling heeft de zee in het westelijke deel van het Westland een diepe geul uitgesleten. Deze geul, de Gantel, liep ter plaatse van het huidige Naaldwijk en Honselersdijk het achterlang in, om in Rijswijk af te buigen richting Delft. Vanuit de geul ontstond een wijdvertakt systeem van geulen, het Gantelsysteem. Dit systeem is later als gevolg van de zandafzettingen langzaam verland. De rondom de geulen afgezette kleideksedimenten waren zwaarder dan de zandige afzettingen in de geulen. Als gevolg van inklinking van het onderliggende veen, kwamen de geulen na verloop van tijd hoger te liggen dan het omliggende gebied met kleidekafzettingen. Dit proces wordt aangeduid met de term reliëfinversie. Door de hogere ligging waren oude geulen van het Gantelsysteem goede locaties om te wonen. Het maaiveld binnen het plangebied bevindt zich momenteel op circa 0,55 m NAP.

Binnen het plangebied is sprake van dekafzettingen van het Gantelsysteem (Gantel Laag). Deze sedimenten zijn door (een) nieuwe transgressiefase(n)

Afbeelding 2: het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.

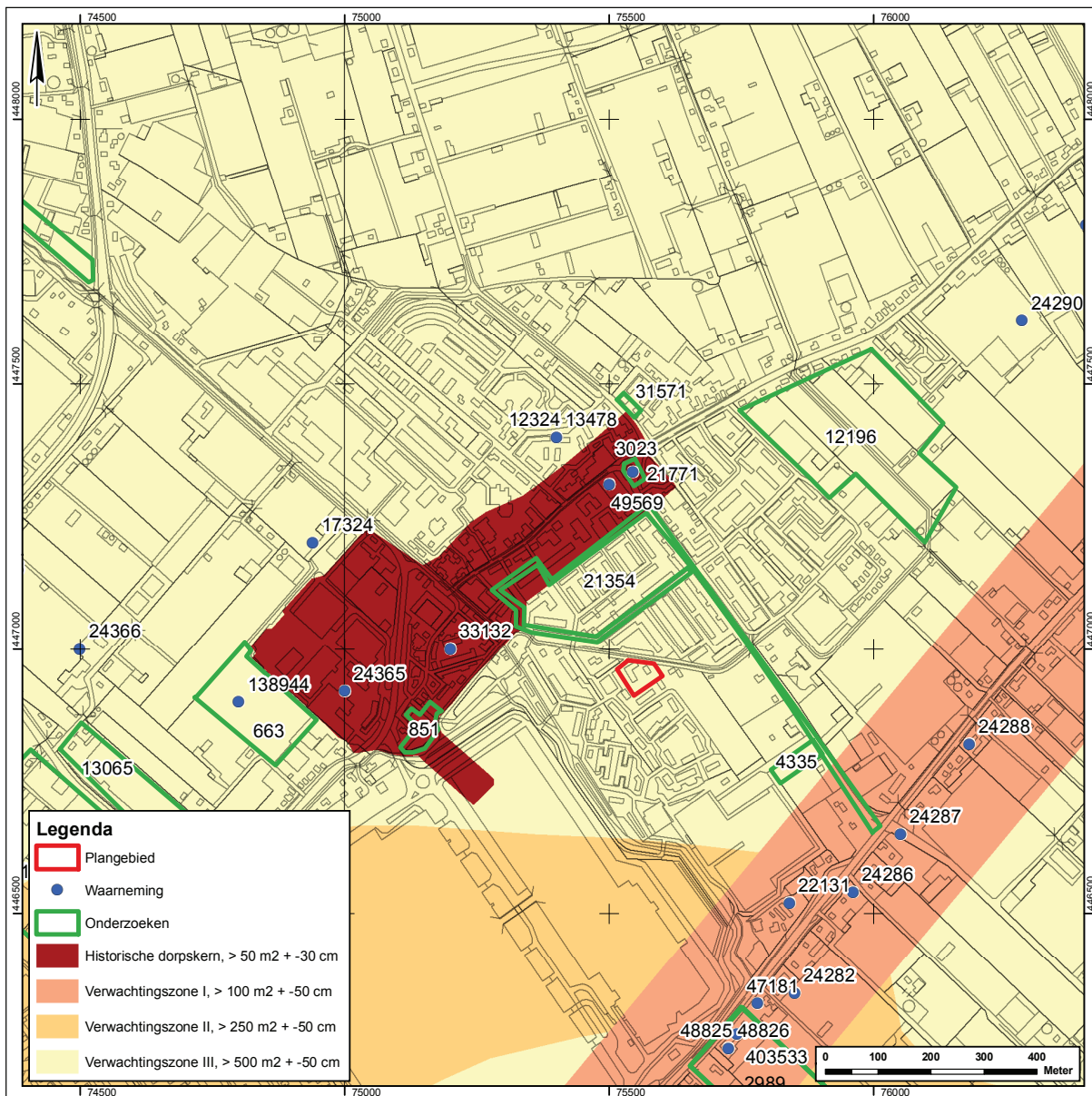
Afbeelding 3: vereenvoudigde weergave van de geologische ondergrond aan het oppervlak in en in de directe omgeving van het plangebied (naar Van Staalduinen 1979).

in de 12^e eeuw na Chr. met een kleilaag afgedekt (Laag van Poeldijk). Ten behoeve van grondverbetering voor de tuinbouw werd de grond met bagger en duinzand opgehoogd (opgevaaren gronden) en vermengd met de bovenste kleigronden. Hierdoor zijn eventueel aanwezige archeologische resten met een in dikte wisselend pakket grond afdekt.

Bekende archeologische waarden

Binnen het plangebied zijn geen archeologische vondstmeldingen of waarnemingen bekend. In de directe omgeving (straal van circa 1 km) zijn wel meerdere vondstmeldingen c.q. waarnemingen in het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) gedaan. Op afbeelding 4 staan deze vondstmeldingen en waarnemingen samen met de beleidskaart afgebeeld. In tabel 1 is hier een overzicht van opgenomen met het veronderstelde complextype en de datering. Overige vindplaatsen zijn ook geïnventariseerd in het rapport 'Het plein gekeerd'⁸, een rapportage van onderzoek op het Moddermanplein in Honselersdijk. Er zijn in en om Honselersdijk vondsten vanaf de Romeinse tijd aan-

⁸ Dorenbosch et al. 2004.

getroffen. Wegens de herstructurering van de tuinbouw vond een onderzoek plaats naar de bodemgesteldheid van het Westland. Tijdens de bodemkartering voor dit onderzoek zijn diverse vondsten uit de Romeinse tijd gedaan. Eén zo'n vindplaats is gelegen vlakbij de Hertenaan.⁹ Circa 350 meter ten noorden van het plangebied moet de Endeldijk hebben gelopen, waarvan wordt vermoed dat deze in de 12e eeuw werd aangelegd. De laatmiddeleeuwse bewoning strekte zich uit langs de Dijkstraat en de Endeldijk, die een onderdeel vormden van de zuidelijke bedijking van de middeleeuwse Gantel. In de achttiende eeuw strekte de bewoning zich als een lint uit langs beide zijden van deze dijk. Aansluitend op deze dijk waren verder veel tuinen en boomgaarden aanwezig. Ten westen van het plangebied lag de door stadhouder Prins Frederik gebouwde buitenplaats Honselersdijk. Deze buitenplaats is verzeen op de plek waar in de dertiende eeuw de heren van Naaldwijk hun kasteel hadden, dat waarschijnlijk in de Tachtigjarige oorlog was vernietigd.

De Historische Vereniging Oud-Honselersdijk in samenwerking met amateur-archeologen van de Studiegroep Oudheidkundig Bodemonderzoek Westland hebben de meeste vondsten en/of waarnemingen in het verleden

Afbeelding 4: archeologische waarnemingen en vondstmeldingen geprojecteerd op de beleidsadvieskaart van de gemeente Westland.

Waarnemingsnummer	Onderzoeksnummer	Toponiem	Complex	Datering
12324		Groene Laan	onbekend	onbekend
13478		Groene Laan	nederzetting	Romeins
17324		Nederhof	onbekend	onbekend
22131		Verlengde Vogelaar	onbekend	onbekend
24275		Bloemenveiling	woongrond	Romeins
24286		Middelbroekweg	woongrond	Romeins
24287		Middelbroekweg	nederzetting	Romeins
24288		Middelbroekweg	nederzetting	Romeins
24290		onbekend	woongrond	Romeins
33132		Dijkstraat 29	dorpskern	onbekend
47181		Middelbroekweg	onbekend	onbekend
48825		MiddelBroekweg	nederzetting	Romeins
49569		Moddermanplein	dorpskern	Laat Middeleeuws
24282		Middelbroekweg	nederzetting	onbekend
24358		Oude broekpolder	cultuurlaag	Romeins
24365		onbekend	dorpskern	Middeleeuws
138944		Kadastraal Perceel H1 792	nederzetting	Laat Middeleeuws
48826		MiddelBroekweg	nederzetting	Romeins
21771		Dijkstraat 29	bewoningslaag	Laat Middeleeuws
403533		Trade Parc Westland	onbekend	Romeins
	3023	Moddermanplein	dorpskern	Laat Middeleeuws
	31571	Poeldijksepad 2	dorpskern	Laat Middeleeuws

Tabel 1: overzicht van de verschillende meldingen rondom het plangebied (straal 1 km).

gedaan. Deze vindplaatsen liggen met name langs de Dijkstraat, de Endeldijk en de omgeving van de Nederhof. Op een locatie nabij de hoek van het Poeldijkse Pad en de Endeldijk zijn vondsten uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen en jonger aangetroffen.¹⁰ Op de hoek van de Molenlaan en de Dijkstraat is tijdens verkennend onderzoek door middel van boringen een bewoningslaag aangetroffen alsmede aardewerk uit de 15^e tot en met de 17^e eeuw.¹¹

Gespecificeerde archeologische verwachting en conclusie

Het plangebied ligt volgens de beleidskaart geheel in een zone met een lage archeologische verwachting. Er is een lage verwachting voor bewoningssporen uit de Romeinse tijd, die, indien aanwezig, zullen zijn afgedekt door een laat-middeleeuws kleidek. Deze Romeinse sporen kunnen in verband staan met de nabij gelegen ligging van de Gantel geul. Daarnaast bestaat er een geringe verwachting voor sporen uit de Late Middeleeuwen vanaf de 12^e eeuw na Christus. Op basis van het oud kaartmateriaal heeft het plangebied voor de Nieuwe tijd eveneens een lage verwachting van bewoningssporen. Onderzoek in de nabije omgeving (ten noorden van het plangebied) hebben vooral vondsten uit de periode tussen de late 16^e eeuw en de 20^e eeuw opgeleverd.¹²

⁹ Van Liere 1948, kaart 1

¹⁰ Immerzeel 1999, 122-123

¹¹ Immerzeel 1990, 92

¹² Dorenbosch et al. 2004

3 Aanbevelingen en besluit na bureauonderzoek

3.1 Selectieadvies

Het plangebied ligt volgens de beleidskaart in verwachtingszone III. De beleidsgrens voor het vrijgeven van gebieden in verwachtingszone III is op de notitie van de beleidskaart vastgesteld op 500 m² voor de oppervlakte van het plangebied en 50 cm –mv voor de diepte van de bodemingrepen. In het bestemmingsplan wordt een ondergrens van 1.000 m² aangehouden. Het bestemmingsplan is in deze leidend. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 3100 m². De exacte aard en diepte van de bodemingrepen is nog onbekend.

Verder is gebleken dat er binnen het plangebied geen archeologische vindplaats(en) bekend is/zijn.

Op basis van het bureauonderzoek en de archeologische indicatoren die in de directe omgeving en regio zijn aangetroffen, is er sprake van een lage archeologische verwachting voor het aantreffen van (archeologische) sporen en vondsten uit zowel de Romeinse tijd en/of Middeleeuwen. Voor de Nieuwe tijd geldt ook een lage verwachting, omdat op opeenvolgende historische kaarten binnen het plangebied tot 1934 geen bebouwing te zien is.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek en de voorgenomen ontwikkeling wordt geadviseerd geen vervolgonderzoek te doen in het plangebied. Het plangebied bevindt zich buiten de historische dorpskern in een lage verwachtingszone en de weinige relevante archeologische indicatoren in de nabije omgeving geven geen directe aanleiding tot verder onderzoek.

De uiteindelijke beslissing over eventueel vervolgonderzoek ligt bij het bevoegd gezag, in de ze de gemeente Westland.

Mocht tijdens de geplande werkzaamheden blijken dat binnen het plangebied toch archeologische waarden aanwezig zijn, dan dienen deze in het kader van de Monumentenwet 1988 (artikel 53) te worden gemeld bij de minister van OCW. In de praktijk komt dit erop neer dat archeologische toevalsvondsten worden gemeld bij de bevoegde overheid, in deze de adviseur Archeologie van de gemeente Westland, mevrouw J. Blom (06 53986564 of jmblom@gemeentewestland.nl)¹³.

Deze algemene meldingsplicht is altijd van toepassing en dus ook in gebieden die bij voorbaat zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek en gebieden die na archeologisch (voor)onderzoek zijn vrijgegeven voor ontwikkeling. Het is mogelijk dat na melding blijkt dat er om een vondst gaat waarvoor het bevoegd gezag (in deze de gemeente Westland) nader onderzoek vereist. Indien er geen melding wordt gemaakt van het aantreffen van oudheden is er sprake van een strafbaar feit.

¹³ Toevalsvondsten die worden gedaan in Westland kunnen het best worden gemeld aan Archeologie Delft dat, middels een licht gemeenschappelijke regeling, optreedt als gemeentelijk adviseur archeologie voor Westland.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	Archeologisch Informatie Systeem
DAN	Delfste Archeologische Notities
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
Mv	Maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Literatuur

- Dorenbos, O., B. Klooster & J.M. Koot., 2004: *Het plein gekeerd; Archeologisch onderzoek op het Moddermanplein te Honselersdijk (gemeente Naaldwijk)*.
- Immerzeel, A.A.G., 1990: Archeologische Kroniek van het Westland (1989), in: *Historisch Jaarboek Westland*, 85 t/m 95.
- Immerzeel, A.A.G., 1999: Archeologische Kroniek van het Westland 1998, in: *Historisch Jaarboek Westland*, 113 t/m 124.
- Kerkhof, M., 2012: Toelichting bij de archeologische beleidskaart van de Gemeente Westland, DAN 20.
- Kruikius, N. & J. Kruikius, 1977 (1712): *'t Hooge heemreadschap van Delflant met alle de steden, dorpen en ambachten, Alphen aan de Rijn*
- Liere, W.J. van., 1948: De bodemgesteldheid van het Westland. Deel II in reeks 'De bodemkartering van Nederland' in: *Verslagen van landbouwkundige Onderzoekingen*, no.546.
- Staalduinen, C.J. van, 1979: *Toelichting bij de Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 37 West Rotterdam (37W)*, Haarlem.

Lijst van afbeeldingen & tabellen

- Afbeelding 1 (blz. 7)
Het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto van het gebied (bron: Gemeente Westland).
- Afbeelding 2 (blz. 12)
Het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.
- Afbeelding 3 (blz. 13)
Vereenvoudigde weergave van de geologische ondergrond aan het oppervlak in en in de directe omgeving van het plangebied (naar Van Staalduinen 1979).
- Afbeelding 4 (blz. 14)
Archeologische waarnemingen en vondstmeldingen geprojecteerd op de beleidsadvieskaart van de gemeente Westland.
- Tabel 1 (blz. 15)
Overzicht van de verschillende meldingen rondom het plangebied (straal 1 km).

